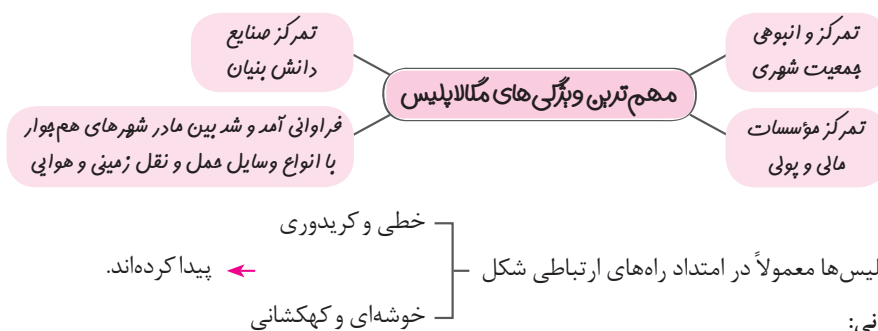

انواع حومه‌ها

فواکاهی صنعتی فقیر نشین مرفه نشین

- حومه‌نشینان برای خرید یا کار یا استفاده از خدمات به شهرها رفت و آمد می‌کنند.
- افزایش جمعیت + گسترش حومه‌ها **به تدریج** منطقه مادر شهری را به وجود می‌آیند.
- پیرامون برخی از مادر شهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری پدید آمده‌اند.
- جهان شهر:** شهرهایی که به سبب نقش مهم آن‌ها در اقتصاد و تجارت جهانی، حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند. (worldcity) جمعیت این شهرها از ۱۰ میلیون نفر بیش تر است.
- مگالاپلیس:**

زنجیره‌ای از مادر شهرها یا کلان شهرها (دو یا چند مادر شهر) که در اثر گسترش فوق‌العاده به علت قرارگیری در مسیرهای ارتباطی و حمل و نقل پدید آمده‌اند. حومه‌ها و شهرک‌های اقماری مادر شهرها به هم پیوند می‌خورند. برخی مگالاپلیس را منطقه ابرشهری نامیده‌اند.

- اشکال مگالاپلیس:** مگالاپلیس‌ها معمولاً در امتداد راه‌های ارتباطی شکل **خطی و کریدوری** پیدا کرده‌اند. **خوشه‌ای و کپکشانی**
- اولین مگالاپلیس‌های جهانی:**

در شمال شرق ایالات متحده آمریکا: از بوستن تا واشنگتن در ژاپن: توکیو - یوکوهاما

تغییر در روستانشینی و سکونتگاه‌های روستایی

- فرآیند شهری شدن **منور به** افزایش شهرنشینی در همه کشورهای جهان شده است.
- هنوز ۳/۴ میلیارد نفر از مردم جهان در روستاها زندگی می‌کنند.
- تنها در دو کشور چین و هند بیش از یک میلیارد نفر روستانشین‌اند.

مهاجرت از روستاها به شهرها

از مهم‌ترین عوامل تغییر در کاهش روستانشینی و افزایش شهرنشینی است.

عوامل دافعه روستایی در مهاجرت	عوامل جاذبه شهری در مهاجرت
کمبود خدمات رفاهی، آموزشی و بهداشتی	فروشگاه‌ها
کمبود فرصت‌های شغلی	بیمارستان‌ها
استفاده از ماشین‌آلات به جای انسان	دانشگاه‌ها
خشکسالی و فرسایش خاک	کارخانه‌ها
درآمد کم و فقر	دستمزد بیشتر
چرای بیش از حد دام	اوقات فراغت و...

روند مهاجرت از روستا به شهر و کاهش روستانشینی در جهان

(الف) در اروپا و آمریکای شمالی:

- در قرن ۱۹ و نیمه اول قرن ۲۰ به دنبال توسعه صنایع کارخانه‌ای رخ داد.
- مهاجرت‌ها به طور تدریجی، طولانی مدت و همگام با تحولات صنعتی بوده است.
- در برخی کشورها (آلمان) روستاییان علاوه بر کار در مزارع برای دستمزد بیشتر به طور نیمه وقت در شهر کار می‌کردند (زارعان نیمه وقت) در برخی از روستاها شهرنشینیان به سرمایه‌گذاری و خرید زمین کشاورزی به منظور ایجاد کشت تجاری اقدام کردند.
- برخی از روستاها به علت گسترش شهرها به حومه‌های شهری تبدیل شدند.

ب) در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین:

وقوع مهاجرت فزاینده از روستا به شهر

مهاجرت‌ها با توسعه صنعتی همگام نبودند.

رشد شهرنشینی در دوره زمانی کوتاه‌تر و سریع‌تر از رشد صنعتی رخ داد.

شهرها از نظر امکانات و تسهیلات آمادگی لازم برای ورود مهاجران روستایی را نداشتند و مشکلات زیادی برای روستاها و شهرها به وجود آمد.

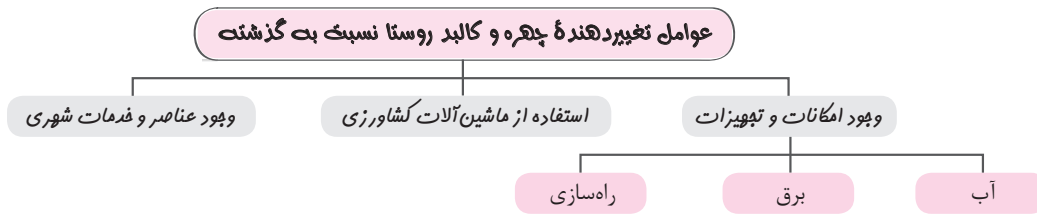
تغییرات کالبدی و عملکردی در روستاها

تحولات صنعتی + ورود کشورها به عصر نوسازی (مدرنیزاسیون) موجب افزایش نفوذ شهرها (شهرگرایی) در روستاها شد.

شهرگرایی

روندی اقتصادی - اجتماعی است.

طی این روند شیوه‌های زندگی، رفتار و عملکردها، ارزش‌ها و مظاهر شهری در روستاها و بین روستانشینان رواج می‌یابد.

میزان تغییرات از ناحیه‌ای به ناحیه دیگر متفاوت است.

■ فعالیت غالب در بیشتر روستاها زراعت است.

■ تغییر نقش و عملکرد برخی از روستاها یا عملکردهای جدید در آن‌ها پدید آمده است مانند صیادی، گردشگری و صنعتی که در آن‌ها صنایع کوچک

تبدیلی یا خانگی در آن‌ها رونق زیادی دارند.

روابط شهر و روستا

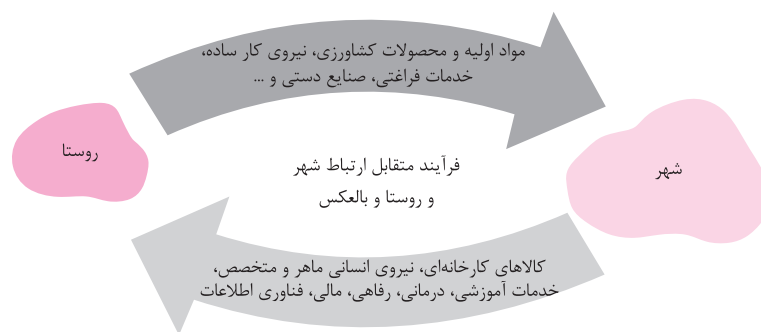
■ میان شهر و روستا روابط متقابل و وابستگی وجود داشته است.

■ نوع و چگونگی روابط بین شهر و روستا در زمان‌های مختلف و نواحی مختلف جهان متفاوت بوده است.

■ روابط شهر و روستا از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قابل مطالعه هستند پس نظریه‌های مختلفی در این روابط قابل ارائه است که در

بیشتر آن‌ها تأکید بر نابرابری میان شهر و روستا شده است.

■ نظریه نابرابری میان شهر و روستا: شهر محل انباشت سرمایه، تولید کالاها و خدمات و تمرکز اقتصادی است و مبادله‌ای نابرابر بین شهر و روستا جریان دارد.

تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ایران

■ راه‌های افزایش جمعیت شهری:

۱. افزایش طبیعی جمعیت شهرها [رشد موالید (تولدها) نسبت به مرگ و میر]

۲. مهاجرت روستاییان به شهرها

۳. افزایش جمعیت برخی روستا و تبدیل شدن آن‌ها به نقاط شهری یا ادغام روستاها در بافت شهری

■ ملاک تبدیل روستا به شهر در ایران:

روستاهایی که جمعیت آن‌ها به حدی معین مثلاً ۱۰ هزار نفر رسیده با موافقت وزارت کشور، شهر اعلام شده‌اند و در آن‌ها شهرداری تأسیس شده است و

برای ساکنان آن خدمات و تجهیزات شهری فراهم می‌شود.

دوره شهرنشینی گند در ایران:

تا سال ۱۳۳۵ که مهاجرت از روستاها به شهرها به کندی صورت می‌گرفت و محصولات کشاورزی بخش عمده تولیدات داخلی را تشکیل می‌داد.

دوره شهرنشینی سریع در ایران:

- از سال ۱۳۳۵ که روند شهرنشینی سرعت گرفت.

- مهم‌ترین علل شهرنشینی سریع عبارتند از:

- اختصاص درآمدهای نفتی و سرمایه‌گذاری دولت به شهرها در توسعه کارخانه‌ها و تجهیزات و زیرساخت‌های شهری

- انجام شدن اصلاحات ارضی از سال ۱۳۴۱

اصلاحات ارضی یعنی	تغییر قوانین مالکیت زمین و توزیع مجدد آن به نفع کشاورزان سلب مالکیت مالکان بزرگ (اربابان) - واگذاری زمین به دهقانان خرده
دلایل عدم موفقیت (ناکامی) اصلاحات ارضی	تقسیم نادرست زمین حمایت نکردن دولت از کشاورزان توجه به صنایع مونتاژ واردات کالا از کشورهای خارجی
نتیجه اصلاحات ارضی	انهدام کشاورزی در ایران مهاجرت روستاییان به شهرها

تبدیل تهران به مادر شهر ملی:

در اثر مهاجرت گسترده مردم از سراسر کشور به تهران و افزایش جمعیت آن رفته رفته فاصله جمعیتی زیادی با سایر شهرها پیدا کرد. به این ترتیب جمعیت تهران همواره بیش از دو برابر دومین شهر پر جمعیت ایران (مشهد) بوده است.

روند شهرنشینی در ایران پس از انقلاب اسلامی:

- مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ ادامه دارد.

- تعداد زیادی از روستاهای پر جمعیت به شهر تبدیل شدند یا در بافت شهرهای همجوار ادغام گردیدند.

- در طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ علاوه بر تهران ۷ شهر با بیش از یک میلیون نفر جمعیت به کلان شهر تبدیل شده‌اند. (تهران - مشهد - اصفهان - کرج - شیراز - تبریز - قم و اهواز)

- رشد شهرهای بزرگ و کوچک و شهرک‌های اقماری در اطراف تهران این شهر را به یک منطقه کلان شهر بزرگ تبدیل کرد.

۲

۱. درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید.

الف) همه سکونتگاه‌ها دارای مقر و موقعیت هستند. (دی ۱۴۰۰)

درست نادرست

ب) متداول‌ترین ملاک تشخیص شهر و روستا ملاک اقتصادی آن‌هاست. (فارج از کشور فرورد ۹۸)

درست نادرست

ج) معیارهای رتبه‌بندی با توجه به اهداف و نوع مطالعات محققان از جایی به جای دیگر متفاوت است. (فارج از کشور دی ۹۹)

درست نادرست

د) در شهرها نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی آرام‌تر است. (شهریور ۹۸ - دی ۹۷)

درست نادرست

ه) انتخاب مکان مناسب برای استقرار و سکونت جمعیت به عوامل طبیعی وابسته است. (فرورد ۱۴۰۰)

درست نادرست

و) تنوع عملکرد سکونتگاه‌ها سبب تغییر جایگاه آن‌ها، در رتبه‌بندی بر حسب اهمیت می‌شود. (فرورد ۱۴۰۰)

درست نادرست

ز) در روستاهایی با جمعیت کمتر، دسترسی به خدمات و تسهیلات محدودتر است. (دی ۱۴۰۰)

درست نادرست

ح) در ایران اصلاحات ارضی در سه مرحله با سلب مالکیت دهقانان و واگذاری زمین به مالکان بزرگ انجام گرفت.

درست نادرست

(فارج از کشور فرورد ۱۴۰۰)